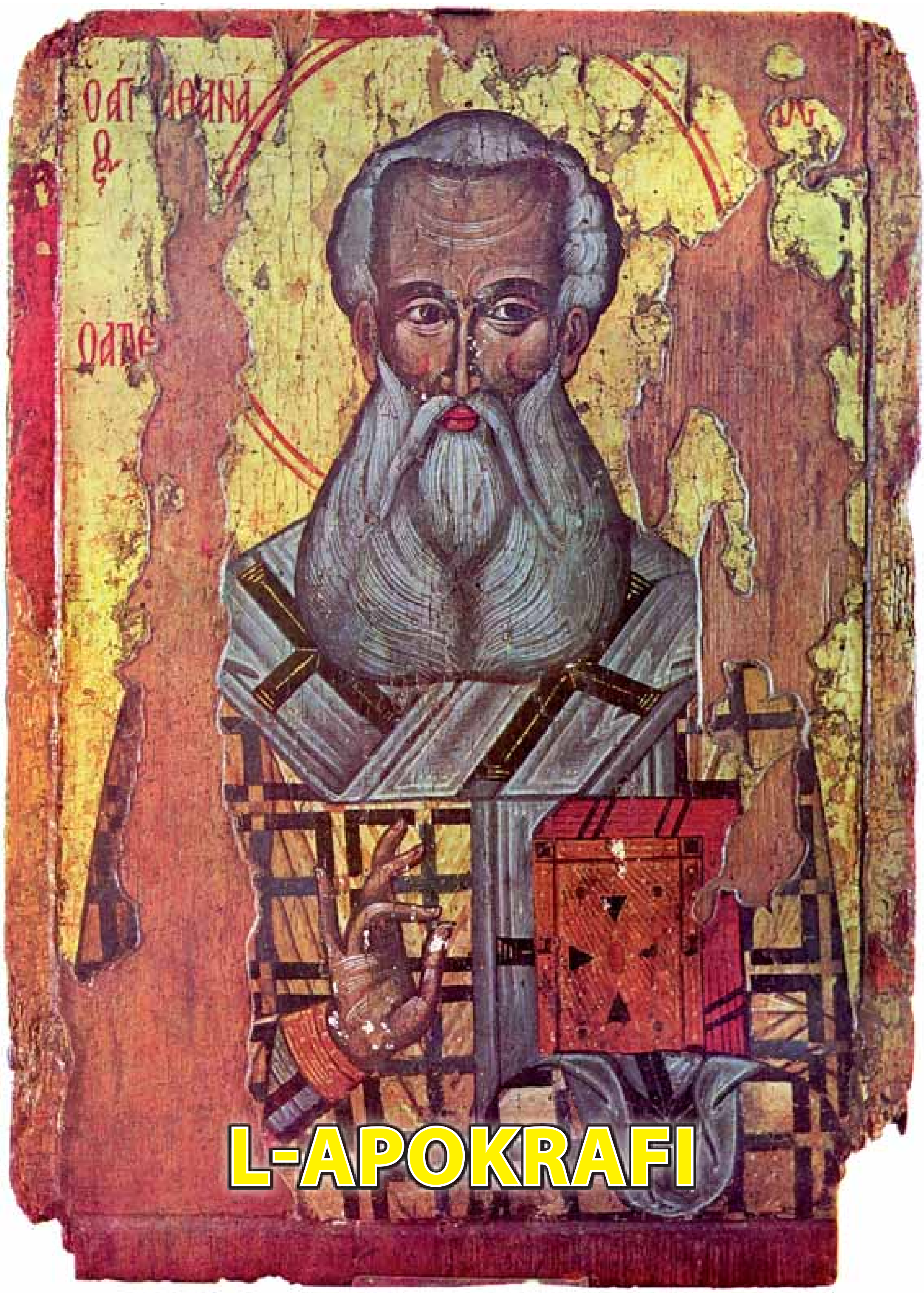

L-APOKRAFI

Fr. Charles Buttigieg

"L-Iskrittura kollha hija mnebbħa minn Alla u tiswa biex wieħed igħallem, iċanfar, iwiddeb u jrawwem fis-sewwa, biex hekk il-bniedem ta' Alla jkun perfett, imħejji għal kull ħidma tajba."
(2 Tim 3:16-17)

Ħarsa ġenerali lejn il-Kotba Apokrifi

Il-kitba Apokrifa

Għalina l-kattoliċi minbarra l-kotba kanoniċi li huma l-kotba ispirati tal-Iskrittura Mqaddsa, hemm il-kotba apokrifi (mill-kelma griega 'apokrypha' li tfisser 'moħbija'). Dawn il-kotba ma ġewx meqjusin bħala ispirati minħabba l-kontenut dubjuż tagħhom u għalhekk ma ġewx inklużi fil-lista tal-kotba kanoniċi tal-bibbja. Ħafna minnhom kienu kitbiet minn ambjenti injostiċi u eretiċi. Fihom anke xi esaġerazzjonijiet żejda u għalhekk ġew moħbijin u mqiegħda fil-ġenb, però żgur li ħallew l-influwenzi tagħhom matul is-snin. Kienu jservu fuq kollox bħala romanzi jew stejjer, iżda mhux dejjem ta' min jorbot fuqhom.

Fid-disgħa u tletin ittra tal-Għid tas-sena 367 w.K., San Atanasju saħaq ħafna fuq id-differenza kbira bejn dawk il-kotba li huma mniżżla fil-kanoni u dawk li huma meqjusa bħala 'apokrifi'. Dan għaliex kien hemm xi eretiċi li kienu jħalltu l-kotba ispirati mal-kotba apokrifi. San Irinew kien jikkonsidra dawn il-kitbiet apokrifi bħala mimlija 'gideb' u Tertuljanu kien jarahom bħala 'foloz'. Ewsebju fit-tielet ktieb tiegħu tal-Istorja tal-Knisja, jagħti lista tal-kotba mressqa mill-eretiċi taħt l-isem ta' l-appostli, u jgħid li dawn għandhom jiġu mwarrba għax huma bla valur u jqarrqu. San Ġirolmu u diversi Missirijiet oħra tal-Knisja ċaħdu dawn il-kitbiet u l-istejjer marbuta magħhom.

L-Apokrifi tal-Antik u l-Ġdid Testment

Fost l-apokrifi tal-A.T. insibu: l-Apokalissi ta' Elija l-profeta, l-apokalissi ta' Mosè; ta' Baruk; dak ta' Sofonija u l-apokalissi ta' Żakkarija; l-Assunzjoni ta' Mosè; l-Assunzjoni ta' Elija; il-Ktieb tal-Ġubilej; is-Salmi ta' Salamun; it-Testment ta' Abraham, ta' Mosè; it-Testment tat-tnax-il Patrijarka, it-Testment ta' Aser, ta' Benjamin, ta' Dan, ta' Gad, ta' Issakar, ta' Ġob, ta' Ġuda, ta' Levi, ta' Naftali, ta' Reuben, ta' Xmun, ta' Salamun, ta' Żebulon; it-Talba ta' Ġużeppi; il-kitbiet apokrifi ta' Adam; ta' Lamek; ta' Ħabakkuk; ta' Eżekjel; ta' Danjel; ta' Enok; ta' Eldad u Modad u dak apokalittiku ta' Eżra.

Uħud mill-apokrifi tal-Ġ.T. huma: il-Protovanġelu ta' Ġakbu jew it-Twelid tal-Madonna skont Ġakbu (tat-2 seklu w.K.) li fih stejjer dwar il-Madonna u t-twelid ta' Ġesù; il-Vanġelu tal-Pseudo-Mattew (tas-7 u t-8 seklu) li fih xi leġġendi dwar meta San Ġużepp kien fl-Eġittu bil-familja tiegħu; id-dokument tad-Dormizzju tal-Madonna *Dormitio Mariae*, li jitratta dwar il-mewt jew ir-raqda tal-Madonna; il-Manuskritt 404: Arundel (tal-medjuevu) dwar it-twelid ta' Ġesù; il-vanġelu tal-infanzja ta' Tumas jew l-Istorja tal-Infanzja skont Tumas li jirrakkonta ħafna mirakli tat-tfajjel Ġesu` u kif San Ġużepp bħala mastrudaxxa kien jaħdem u jagħmel l-imrieħet tal-injam u għodod oħra għall-għelieqi.

Insibu l-vanġelu Sirjak u Għarbi tal-Infanzja (tas-6 u 7 seklu); il-vanġelu Armen tal-infanzja (tas-seklu 6); il-*Liber de Infantia Salvatoris*; l-Istorja ta' Ġużeppi l-Mastrudaxxa (tat-2 seklu); il-Papiru 840: Oxyrhynchus, dwar il-ħajja pubblika ta' Ġesù; il-Papiru 2: Egerton, dwar il-ministeru ta' Ġesù; il-Vanġelu Sigriet ta' San Mark dwar il-ħajja ta' Ġesù; il-vanġelu ta' Pietru dwar il-mewt u l-qawmien ta' Kristu; il-vanġelu ta' Nikodemu jew l-Atti ta' Pilatu; il-vanġelu tal-Lhud; il-vanġelu tal-Ebjoniti; il-vanġelu ta' Barnaba; il-vanġelu ta' Bartilmew; il-vanġelu tal-Eġizzjani; il-vanġelu ta' Marcjone; il-vanġelu tat-Tnax-il Appostlu u l-vanġelu ħafna kontroversjali ta' Tumas. Għandna l-Atti ta' Ġwanni; l-Atti ta' Pietru; l-Atti ta' Pawlu; l-Atti ta' Pawlu u Tekla; il-framment Kopt tal-Atti ta' Pawlu; l-Atti ta' Indrija; l-Atti ta' Tumas li hu xogħol tat-2 seklu u fih 170 kapitlu dwar l-għażla ta' Tumas sabiex jevanġelizza l-Indja u l-ġrajjiet tiegħu hemmhekk. Għandna l-ittri ta' Pawlu lil Laodiċeja, lil Lixandrini u lil Seneca; l-ittra tal-Mulej; l-ittra ta' Abgar; ittra ta' Pietru; l-ittra ta' Pilatu lil Erodi; l-ittra ta' Erodi lil Pilatu; l-ittra ta' Barnaba; l-ittra ta' Lentulus; il-Mistoqsijiet ta' Bartilmew; l-Apokalissi ta' Pietru; l-Apokalissi ta' Pawlu; l-Apokalissi ta' Tumas; ir-Rakkont ta' Ġużeppi minn Arimateja dwar il-Mewt u l-Qawmien ta' Kristu, il-leġġendi ta' Pilatu; l-Istorja ta' Ġakbu, il-Kodiċi ta' Berlin dwar San Pietru; id-Diskors ta' San Ġwann id-Divin dwar ir-raqda tal-Madonna; il-*Virtutes Andreae* dwar San Indrija; il-Psewdo Abdias dwar San Ġwann l-Appostlu u l-*Vindicta Salvatoris* dwar il-Veronika

Tagħrif mill-Apokrifi

Żewġ dokumenti li jagħtuna tagħrif dwar il-Madonna speċjalment dwar it-twelid, it-tfulija, il-ħajja u l-mewt tagħha huma l-Protovanġelu ta' Ġakbu u d-dokument li jismu r-Raqda ta' Marija, *Dormitio Mariae.*

Il-Protovanġelu ta' Ġakbu jew aħjar kif kien magħruf qabel 'it-Twelid ta' Marija skont Ġakbu' jew 'il-Vanġelu tat-Twelid ta' Marija', huwa wieħed mill-eqdem vanġeli apokrifu li nsibu. Dan aktarx inkiteb madwar is-snin 150/200 w.K., bil-għan li jkabbar il-glorja ta' Marija u jiddefendi l-Verġinità tagħha. Huwa msejjaħ ta' Ġakbu, għaliex hu meqjus li kitbu Ġakbu, il-qarib tal-Mulej u li kien appostlu ukoll, aktarx xi kuġin u mhux ħuh bħalma jipprova jispjega dan il-ktieb, għaliex jgħid li San Ġużepp kien miżżewweġ qabel u safa armel bit-tfal u għalhekk jipprova jfisser b'dan il-mod żbaljat il-frażi tal-'aħwa ta' Ġesù' fil-vanġeli u biex isalva fuq kollox il-verġinità ta' Marija. Aħna ngħidu li dawn l-'aħwa ta' Ġesù kienu kuġini tiegħu billi bl-Ebrajk il-kelma 'aħwa' għandha tifsira iktar wiesgħa minn kif nifhmuha aħna u tfisser ġeneralment 'dawk li jiġu minnek mid-demm' bħalma huma l-kuġini jew qraba oħra. Dan ix-xogħol jurina fuq kollox

kif il-ġenituri tal-Madonna, San Ġwakkin u Sant'Anna ma setax ikollhom tfal, sitwazzjoni ta' misthija kbira l-iktar fil-kultura biblika. Għalhekk huma jagħmlu wegħda lil Alla li jekk jagħtihom tarbija, huma lil din it-tarbija jikkonsagrawha lil Alla. Kitba apokrifa Armena ssemmi li din l-omm Anna welldet fis-seba' xahar tat-tqala, b'mod mirakuluż, fis-seba' siegħa tal-21 tax-xahar ta' Elul (l-aħħar xahar fil-kalendarju Lhudi, li jiġi bejn Awwissu u Settembru), u li jikkorrispondi għat-8 ta' Settembru, id-data li fil-Knisja niċċelebraw it-Twelid tal-Madonna.

L-'Istorja ta' Ġużeppi l-Mastrudaxxa' tirrakkonta fost l-oħrajn, l-aħħar snin ta' San Ġużepp. Dan huwa xogħol Grieg tat-2 seklu w.K., fejn jgħid li San Ġużepp kellu iktar minn mitt sena meta miet u miet madwar is-sena 18 jew 19 A.D., qabel ma Ġesù beda l-ħajja pubblika tiegħu madwar is-sena 30 A.D. Dan il-ktieb jagħti deskrizzjoni dettaljata tal-mewt ta' Ġużeppi fejn ifisser il-paċi u l-konsolazzjoni li kellu fil-punt tal-mewt tiegħu mdawwar b'Ġesù u Marija. Dan ix-xogħol kellu nfluwenza kbira fil-Knisja Kopta ta' Lixandra ġewwa l-Eġittu fejn teżisti festa li tfakkar meta miet San Ġużepp u li tiġi ċċelebrata fis-26 ta' Abîb, li jiġi għall-bidu ta' Awwissu tal-kalendarju tagħna.

Il-Vanġelu ta' Tumas

Dan il-vanġelu apokrifu ħoloq ċertu interess matul is-snin u anke dak riċenti minħabba li jeżistu fih numru kbir ta' frażijiet u kliem (*sayings*, *logoi*) ta' Ġesù, li però ma sabux posthom fil-kotba ispirati. Il-vanġelu huwa attribwit lil San Tumas

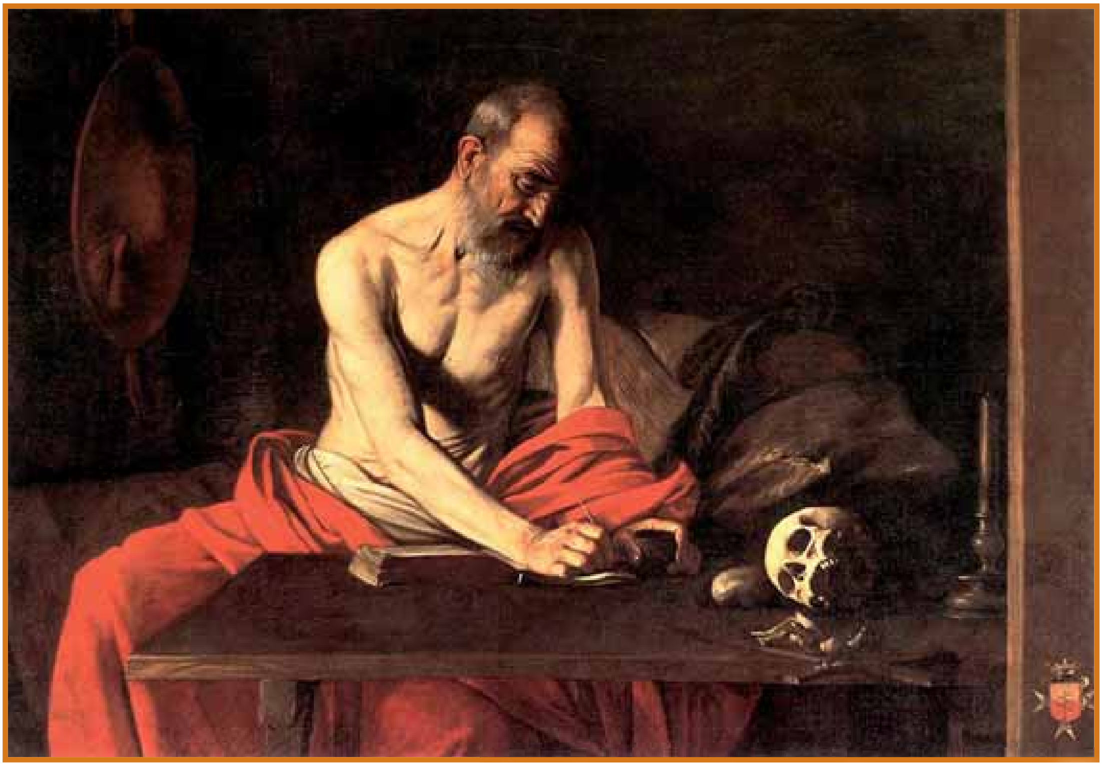

l-appostlu, it-Tewmi, dak li għall-ewwel iddubita mill-qawmien ta' Kristu.

Instabu żewġ verżjoniet ta' dan il-vanġelu. Wieħed kien instab fl-aħħar tas-seklu dsatax fost l-papiru *Oxyrhynchus* u jikkonsisti fi tliet frammenti Griegi: 1; 654 u 655, li huma tas-sena 200 w.K. It-tieni verżjoni hija Kopta u waħda kompluta, u tmur għas-sena 400 w.K. Tinsab fit-tieni kodiċi ta' Nag Hammadi qrib ix-xmara Nil fl-Eġittu fejn instab fl-1945 minn żewġ bdiewa, f'dik li hi meqjusa bħala s-sejba ta' librerija sħiħa njostika.

Il-vanġelu jikkonsisti f'114-il *logia*, u kważi kollha jibdew bil-kelmiet: "Ġesù qal…". Fost dawn il-frażijiet, insibu numru mhux ħażin li juri xebh ma' frażijiet ta' Ġesù kif insibuhom b'mod speċjali f'Mattew. B'mod partikolari nistgħu nqabbluhom mad-diskors tal-Muntanja u l-kollezzjoni ta' parabboli f'Mattew kapitlu 13.
Minn dawn il-114-il *logia* l-istudjużi moderni jsostnu li 79 minnhom huma paralleli mas-sinottiċi. Ħdax minnhom huma varjanti tal-parabboli fis-sinottiċi. Tliet parabboli huma ġodda għal kollox. Għalkemm il-vanġelu ta' Tumas hu bbażat l-iktar fuq selezzjoni ta' materjal mill-vanġeli kanoniċi, iktar minn darba l-awtur ixaqleb għal tendenzi njostiċi l-kliem ta' Ġesù.

Konklużjoni

Fis-7 t'April 2006, ġie ppreżentat manuskritt li fih il-kitbiet apokrifi: ta' l-Ewwel Apokalissi ta' Ġakbu; l-Ittra ta' Pietru lil Filippu; Ktieb ta' Allogenes, ereżjarka tat-tielet seklu w.K.; u l-vanġelu ta' Ġuda l-Iskarjota. Uħud ħasbu li dan il-vanġelu ta' Ġuda miktub mill-injostiċi qabel is-sena 180 w.K., kien xi skoperta ġdida; iżda infatti kien diġa` u mill-ewwel ikkundannat minn Sant'Irinew fit-tieni seklu w.K. (ara Adv. Haer. I 31,1). Għalhekk mela quddiem din il-kitba apokrifa wieħed irid joqgħod ħafna attent qabel jiġi biex japplika l-kontenut tagħha. Żgur li dawn il-kitbiet mhux ta' min joqgħod fuqhom għaliex huma biss kelma ta' bniedem 'li tgħaddi' u mhux il-Kelma ta' Alla 'li tibqa' għal dejjem'.

Biblijografija

Cameron, R., *The Other Gospels: Non-Canonical Gospel Texts*, Philadelphia 1983.

Elliot, J.K., *The Apocryphal Jesus. Legends of the Early Church*, Oxford 1996.

Gamble, H.Y., *The Authority of the Bible*, New York 1985.

Havener, I., "The Infancy Gospel of Thomas", in TBT 22 (1984) 368-372.

Keck, L.E., "Scripture and Canon", in *Quarterly Review* 3 (1983) 8-26.

Koester, H., *Ancient Christian Gospels: Their History and Development*, London – Philadelphia 1990.